

EDEBİYATIMIZDA ÂŞIK KOLLARI VE ŞENLİK KOLU*

Dr. Doğan KAYA

İçine töreleri, davranış biçimlerini, bilgi ve alışkanlıkları, nesilden nesile nakledilen kültürel kalıntıları alan gelenek; toplumların yaşama biçiminin köklü unsurlarından biridir. Bu bakımdan, her toplum, kendi geleneğine bağlı kalmak ve onu yaşatmak durumundadır. Geleneğe bağlı olma, yeniliğe uzak kalan muhafazakâr alanlarda daha güçlüdür. Ancak köy nitelikli çevreler, açık toplum olmaya başlayınca, radyo, televizyon, gazete ve telefon gibi kitle iletişim araçlarıyla, gücünde azalma gösterir ve birtakım çözümlere maruz kalır. Çözümlerle birlikte gelenek, görenek, örf ve adette de farklılaşmalar ortaya çıkar.

Folklorun çeşitli dallarını ilgilendiren hususlar, pek çok yörede hâlâ otantik şeklini muhafaza etmektedir. Ancak son birkaç yılda ülkenin tümünde görülen folklorik unsurların bünyesinde esaslı değişikliklerin vuku bulduğu da bir gerçektir. Bu değişiklikler, yukarıda sözünü ettiğimiz gibi, haliyle folklorlarda farklılaşmayı ve çözülmeyi doğurmaktadır. Ne var ki, bu çözüme folklorun bazı dallarında henüz vukuu bulmuş değildir. Bunlardan birisi de âşıklıkta çırak yetiştirme hususudur.

Türkler gelenekçi bir millettir. Geleneğe bağlılık, iş ve sanatın devam etmesinde önemli rol oynamıştır. Bilhassa esnaflarda gördüğümüz çırak yetiştirme geleneği, toplumun tüm kesimlerinde mevcuttur. Söz gelişi, güreş sporunda, bir pehlivanın kendi yerini dolduracak bir genci yetiştirmesi, bunun en güzel örneğidir. Çeşitli mesleklerde ve zanaatlarda da bu böyledir.

Âşık Edebiyatında çırak yetiştirme geleneği yüzyıllar boyu yaşatılan geleneklerden biridir. Usta âşık saza ve söze kabiliyeti olan bir genci çırak edinir, yanında gezdirir, saz ve söz meclislerine sokar, günü gelince mahlasını verir. Yıllar boyu ustasına hizmet eden ve bu arada âşıklığın vecibelerini öğrenen çırak da zamanı gelince ustanın izniyle şiirlerini çalıp söylemeye başlar. (Bazı âşıkların kendisinden birkaç yaş

---

* Yayımlandığı yer: *Edebiyatımızda Âşık Kolları ve Şenlik Kolu*, **Türk Kültürü**, Yıl. XXXV, S. 412, 8. 1997, s. 499-508.

küçükleri çırak tutup âşık olmasını sağladığı da olur. Sözgeşi Sivashlı Dilhunî'nin, çırakları Garip Bilgin ve Yakup Bilgin arasında pek yaş farkı yoktur.) Şiirlerinde ustasının tekniği, kültürü ve söz dağarcığı açıkça kendini hissettirir. Ustasının ölümünden sonra meclislerde, sohbetlerde onun şiirleriyle söze başlar, çeşitli vesilelerle ustasının ismini zikreder, onun izinden gittiğini hissettirir. Bütün bunlar ustasının adını yaşatmak içindir. Çırağın, ustasında hakim olan tavır, üslup, icraat, kültür ve dile bağlılığı, kendisinin yetiştirdiği çırağına da sirayet eder. Zamanla, bu gelenek zinciri içinde bir **âşık kolu** ortaya çıkar. İşte, XIX. yüzyıldan itibaren, edebiyatımızda önemli kollar olarak zikredebileceğimiz **Erzurumlu Emrah, Ruhsatî, Dertli, Sümmanî, Derviş Muhammed, Huzurî ve Şenlik Kolları** da bu şekilde vücut bulmuştur. Âşık kolları genellikle, kola ismini veren âşıkla başlatılır. Bazı kollarda ise, odak hüviyetindeki âşığın da bir ustası vardır. Sözgeşi; Ruhsatî'nin ustası *Kusurî*, Şenlik'in ustası *Nuri*, Huzurî'nin ustası *İznî*'dir. Her ne kadar bu âşıklar bir usta yanında yetişmiş olsalar da şiirdeki gücü ve ustalıkları sayesinde ustalarından daha ön plana geçmiş, kendisinden sonra gelen nesiller üzerinde, ilk âşığa nazaran daha fazla etki bırakarak odak şahıs olma hüviyetini kazanmışlardır. Âşık koluna Azerbaycan'da "**mektep**" denilmektedir. *Elesker Mektebi, Aşık Alı mektebi* gibi...

Şu halde kol nedir? **Kol**; çıraklık geleneği içinde, birbiri ardınca yetişen âşıklar tarafından, odak hüviyetindeki usta âşığa bağlılık duyarak, ona ait üslup, dil, ayak, ezgi, konu, hatıralar ve hikâyelerin devam ettirildiği mekteptir.

Edebiyatımızda "âşık kolu"ndan ilk söz eden Eflatun Cem Güney'dir. Güney, *Meslekî Hayatı ve Şiirleri* adlı eserinde; "Her usta âşığın çırak yetiştirmesi, halk edebiyatımızda eski bir ananedir.. Bu şifahi edebiyatımızın bugüne kadar sürüp gelmesini daha çok bu geleneğe borçluyuz. Ben otuz beş yıl önce halk şairlerini araştırırken (Kangal) taraflarında köylü bir âşık kolu buldum. Bu kolun asıl temel direği Âşık Ruhsatî'dir." ¹ diyerek âşık kolundan dolayısıyla Ruhsatî Kolundan söz etmiştir.

Çıraklık geleneği, yukarıda izahına çalıştığımız usulde olabileceği gibi, bazen da bir âşığın daha önce yaşanmış bir âşığın

¹ Eflatun Cem GÜNEY, *Meslekî Hayatı ve Şiirleri*, İst., 1953, s. 65.

kendisine üstat seçmesi şeklinde de tezahür edebilmektedir. Âşık onun şiirlerini çalarak, söyleyerek yetişir. Ustanın şiirindeki muhteva, üslup ve fikir âşıklığa namzet kişiyi derinden etkiler. Gün gelir o da üstat kabul ettiği âşık gibi söylemeye başlar. Sözcelişi; Sivaslı âşıklardan *Ali Tan Veysel*'i; *Er Mustafa Şah Hatayî*'yi; Sivaslı *Muzaffer Utar Sümmânî*'yi; Karanlı âşıklardan *Mevlüt* ve *Nesip Şenlik*'i; *Şevki Halıcı*, *Abbas Seyhan*, *İslâm Erdener* ve *Mehmet Hicranî* de Şenlik'in çırağı *Kasım*'i; *Cevlanî*, *Müdamî* ve *Pervanî* ise *Huzurî*'yi, aşağıda Ruhsatî Kolu şemasında "Diğer" başlığı altında zikrettiğimiz âşıklar da *Ruhsatî*'yi kendilerine manevi usta seçmişlerdir.

Bir âşık kolunun var olabilmesi yahut yeni bir âşık kolunun ortaya çıkabilmesi için birtakım belirleyici öğelerin var olması gerekir. Öğelerin sayısı, çeşitliliği ve değişik oluşu, kolların belirlenmesine ve farklılaşmasına yol açar. Bu öğeleri şöyle sıralayabiliriz:

1. *Odak hüviyetindeki usta âşığın dil ve üslubu,*
2. *İşlediği konular,*
3. *Usta âşığın başından geçen ve hafızalardan silinmeyecek izler bırakan çeşitli olaylar,*
4. *Usta âşığın karşılaşmaları,*
5. *Usta âşığın tasnif ettiği hikâyeler,*
6. *Usta âşığın kendisine ait ezgiler,*
7. *Usta âşığa ait ayaklar.*

Bu faktörleri daha da artırmak mümkündür. Faktörlerin sayısının artması kollarını tefrikini daha iyi belirler. Farklılıkların mevcudiyeti; "Kendisini herhangi bir âşık kolu içerisinde gören âşığın, sanat ve icraat bakımından, acaba diğer âşıklardan farklı bir tarafı var mıdır?" sorusunun açıklığa kavuşmasına da yardımcı olur.

Diğer taraftan şu hususa da açıklık getirmek gerekir. Kolun temel direği olan âşığın özellikleri ile iki-üç nesil sonra gelen ve o mektepten olan bir âşık arasında farklılaşmalar olabilir mi? Bir başka deyişle, ilerleyen zaman içerisinde âşık kolunda değişiklikler meydana gelebilir mi? Şayet, değişiklikler husule gelmişse, kolun orijinalliğini sürdürdüğünden söz edilebilir mi?

Bir kol içerisinde yer alan âşık, yukarıda sıraladığımız faktörlere riayet eder, sanatını bu çerçevede icra eder. Saz meclisine ustaya ait bir divanla başlar. Fırsatına getirip ustasına ait bir veya birkaç hatırayı yad eder. Sık sık yaptığı karşılaşmalardan örnekler verir. Âşık şiirinde, her ne kadar işlenen konular müşterek ise de ustanın temayül gösterdiği konulara daha fazla ağırlık verir. Şiirlerinde ustaya ait yahut onun kullandığı ezgiler ve kullandığı ayaklara benzer ayaklar açıkça kendilerini hissettirirler. Şayet usta âşık, hikâyeler tasnif etmişse çeşitli vesilelerle o hikâyeleri yahut hikâyelerden bir bölümü anlatır. Kendisini bir kol içinde gören âşığın bunları yerine getirmesi, kolun icaplarındanadır. Ne var ki, bütün âşıkların bu davranış içinde olduğunu söylememiz mümkün değildir. Bilhassa, sonraki kuşaklar bu faktörlerden bir kısmını terk edebilmektedir. Bunların sayısının fazlalığı, kolun fonksiyonunu yitirmesi anlamına gelir. Şurasını söyleyebiliriz ki, henüz böyle bir durum vuku bulmuş değildir.

Âşık edebiyatında, kollar önemli fonksiyon icra ederler. Ustacı geleneğinin mevcudiyeti, saz ve şiir sanatının, halk hikâyelerinin sistemli olarak yaşamasında, önceki kültür ve bilgilerin aktarılmasında birinci derecede rol oynar.

Diğer taraftan Kars, Erzurum, Sivas, Tokat, Kastamonu, Bolu-Çankırı, Artvin ve Malatya'da *Şenlik*, *Sümmanî*, *Ruhsatî*, *Emrah*, *Dertli*, *Huzurî* ve *Deroiş Muhammed* gibi usta kabul edilen zirve şahsiyetlerin varlığı, bu yörelerde âşıklık geleneğinin hâlâ canlılığını sürdürmesinde etkili olmuştur. Elbetteki, sözü edilen bölgelerde âşıklık geleneğinin yaşatılmasını, salt bu sebebe bağlamamak gerekir. Bir yörede âşıkların sayısının fazla oluşunun pek çok sebebi vardır. Demek istediğimiz; çıraklık geleneğinin bu sebeplerden biri, hatta en önemlisi olduğudur.

Âşıklık geleneğinde, büyük bir âşığa hayranlık duyarak ondan etkilenmek ile, çırak olmayı o kolun vecibelerini kabul etmeyi, birbirine karıştırmamak gerekir. Sözcüleri; *Posoflu Zülalî* ile *Azerbaycanlı Üseboğlu*'nun *Şenlik*'i öven şiirler yazmaları, *Gökçeli Elesker*'in *Şenlik*'e ait bir ayakla ve aynı konuda şiir söylemesi, onları *Şenlik Kolu*'na dahil etmemizi gerektirmez. Çünkü, bir âşığı herhangi bir kola dahil edebilmenin çeşitli ölçüleri vardır ki, biz bunları ana hatlarıyla yukarıda izah etmeye çalıştık. Öte yandan, pek çok âşığımız *Karacaoğlan*'nın, *Gezherî*'nin, *Âşık Ömer*'in etkisinde şiirler yazmışlardır. Ne var ki, bu

âşıklara ait bir kol mevcut değildir. Onun için, bu vadide eserler ortaya koyan âşıkları sadece etkileşim içinde değerlendirmek gerekir.

Âşık kolu içerisinde *ezgi* ve *ayak* ile *halk hikâyeleri* önemli rol oynarlar.

Kol içinde yetişmiş çıraklar, saz meclisinde sık sık ustanın ezgilerine yer verirler. Erzurum'da, hatta Erzincan ve Sivas'ta, Sümmani'ye ait olan *Sümmanî Makamı* vazgeçilmez önemi haizdir. Kars'ta ise, Şenlik'ten miras kalan ve bununla beraber âşık şiirinin bir şekli olan *Tecnis Makamı* ile aynı ezgi olmakla beraber *Şenlik Divanı / Çıldır Divanı / Şenlik Güzellemesi / Çıldır Güzellemesi* adlarıyla tanınan makamlar hemen her mecliste icra edilirler.

Çıraklar, ustasının kullandığı ayağı kullanmakta hiçbir sakınca görmez. Aynı ayakla ve aynı konuda bir başka şiir vücuda getirirler. Söz gelişi; Sivaslı âşıklardan *Minhacî*, *Meslekî*, *Zakirî*, *Emsalî* ve *Tabibî* gibi âşıkların, usta âşık Ruhsatî'ye ait ayaklara bağlı kalarak pek çok şiirler söyledikleri bilinmektedir.² Şenlik, ustası *Hasta Hasan*'a ait olan ve;

*Bir salatın meni davet eyledi
Doldurdu badeyi oğlan bir bir çek*

diye başlayan cigalı tecnisine, aynı ayakla ve hemen hemen aynı sözlerle başlayan bir şiirle karşılık vermiştir.³ Şenlik'in pek çok çırağının da kendisine ait ayakları kullandıklarını bilmekteyiz.

Biraz önce de belirttiğimiz gibi, halk hikâyeleri, âşık kolu içinde önemli bir yere sahiptir. Ruhsatî, didaktik ve mensur bir eser olan *Uğru ile Kadı Hikâyesini* manzumeleştirmiştir.⁴ *Sümmanî*'nin Bedehşan ilindeki *Gülperi*'ye âşık olması ve onu bulmak için rivayete göre Tiflis, Mazenderan, Kırım, Afganistan, Hindistan gibi yerlere gitmesi⁵ halkı derinden etkilemiş, bu aşk nesilden nesile iştiyakla anlatılmıştır. Öyleki,

2. Doğan KAYA, *Sivas'ta Âşıklık Geleneği ve Âşık Ruhsatî*, Sivas, 1994, s. 189-194.

3. Ensar ASLAN, *Çıldırli Âşık Şenlik Hayatı, Şiirleri ve Hikâyeleri (İnceleme-Metin-Sözlük)*, Ank., 1975, s. 16-17.

4. Doğan KAYA, *Uğru ile Kadı Hikâyesi*, İst., 1985.

5. Mehmet KARDEŞ, *Meşhur Saz Şairi Âşık Sümmanî Hayatı ve Şiirleri*, İst., 1963, s. 8-13.

bu macera zamanla kitap haline dahi getirilmiştir.⁶ Şenlik ise, bilindiği gibi edebiyatımıza, *Latif Şah, Sevdâkâr Şah ile Gülenaz Hanım, Salman Bey ile Turnatel Hanım* adlarında üç hikâyeye kazandırmıştır. Şenlik'in tasnif ettiği bu hikâyeler, Kars, Erzurum hatta Azerbaycan'da bugün dahi zevkle anlatılmakta, toplantıların vazgeçilmez bölümünü teşkil etmektedir. Şenlik'i takip eden âşıklar da tıpkı onun gibi hikâyeler tasnif ederek geleneğe hizmet etmiş, kolun yaşamasına katkıda bulunmuşlardır. Sözcüleri, Arpaçaylı Mehmet Hicranî beş tane türkülü hikâyesi vardır.⁷ Şenlik'in oğlu Kasım'ın çırağı olan günümüz âşıklarından Şeref Taşlıova'nın da *Kırk Çeşmeli Şehir, Bağdat ile Hafız, Gülistan ile Süleyman* adlarında hikâyeler tasnif ettiğini biliyoruz.⁸

Şenlik sağlığında pek çok çırak yetiştirmiştir. Bunlar. *Bala Kişi, İbrahim, Gazelî, Ali, Bala Mehmet, Namaz, Kasım Asker, Mevlüt, Süleyman, Gülistan ve Hüseyin*'dir. Bunlardan İbrahim, Kasım ve Gülistan'ın çıraklarını takip edebiliyoruz. Diğerleri ya çırak yetiştirmeden öldüler yahut yetişen çıraklar çevrelerinde iz bırakmaya muktedir olamadılar. Çıraklar daha ziyade âşığın çevresinden ve aynı kültürden beslenen insanlar olabileceği gibi, âşığın soyundan gelen kişiler de olabilir. Minhacî, Ruhsatî'nin oğlu, Nusrettin Yazıcı (Nusret Torunî) ile Hüseyin Sümmanioğlu ise Sümmanî'nin torunlarıdır. Şenlik kolundaki âşıkların soy beraberliği ise şöyledir:

<i>Bala Kişi</i>	: Nuri'nun oğlu
<i>Fikret</i>	: Kasım'ın torunu
<i>Günay Yıldız</i>	: Murat Yıldız'ın oğlu
<i>Kasım</i>	: Şenlik'in oğlu
<i>Murat Çobanoğlu</i>	: Gülistan'ın oğlu
<i>Namaz</i>	: Şenlik'in oğlu
<i>Nuri</i>	: Kasım'ın oğlu, Şenlik'in torunu
<i>Salih</i>	: Kasım'ın oğlu, Şenlik'in torunu
<i>Yılmaz</i>	: Kasım'ın oğlu, Şenlik'in torunu

6. Murat URAZ, *Büyük-Resimli Âşık Sümmanî ile Gülperi Hikâyesi*, İst., 1981.

7. Ensar ASLAN, a. g. e., s. 20.

8. Muammer Mete TAŞLIOVA, *Âşık Şeref Taşlıova'nın Tasnif Ettiği Hikâyeler*, Sivas 1995.

Günümüz âşıklarından Şeref Taşlıova'dan aldığımız bilgilere göre **Şenlik Kolunda** yer alan âşıkların başlıcaları ve bu âşıkların yöreleri şöyledir:

Âşığın adı	Yöresi
<i>Abbas Seyhan</i>	Susuz-Yolboyu
<i>Arif Çiftçi</i>	Telek-Arpaçay
<i>Bala Kişi</i>	Levis-Akbaba(Gürcistan)
<i>Baba Mehmet</i>	İran Azerbaycanı
<i>Çerkez</i>	Urta-Çıldır
<i>Dursun Durdağı</i>	Gediksatılmış-Çıldır
<i>Fikret</i>	Suhara-Çıldır
<i>Gazelî</i>	Suhara-Çıldır
<i>Gülistan</i>	Koçköy-Arpaçay
<i>Günay Yıldız</i>	Karahan-Akyaka
<i>Hakkı Baydar</i>	Kars
<i>Hasta Hasan</i>	Havet-Gürcistan (Şenlik'in ustasının ustası)
<i>Hikmet Arifi Ataman</i>	Demirdöver-Posof (Müdamî'nin oğlu)
<i>Hüseyin</i>	Taşbaşı-Çıldır
<i>İbrahim*</i>	Gülyüzü-Çıldır
<i>İlgar Çiftçioğlu</i>	Taşdere-Arpaçay
<i>İlyas*</i>	Gereşen-Çıldır
<i>İslâm Erdener</i>	Kümbetli-Kars
<i>İsrafil</i>	Urta-Çıldır
<i>Kasım</i>	Suhara-Çıldır
<i>Mahmut Karataş</i>	Kars
<i>Mehmet Hicranî</i>	Taşdere-Arpaçay
<i>Metin Bektaş</i>	Benli Ahmet-Kars
<i>Mevlüt</i>	Doğruyol-Çıldır
<i>Muhlis</i>	Taşbaşı-Çıldır
<i>Murat Çobanoğlu</i>	Koçköy-Arpaçay
<i>Murat Yıldız</i>	Karahan-Akyaka
<i>Mürsel Sinan</i>	Dikme-Kars
<i>Namaz</i>	Suhara-Çıldır
<i>Nesip</i>	Akbabalı-Çıldır
<i>Nuri Şahinoğlu</i>	Adiller-Ermenek

<i>Nuri</i>	Lebis-Ahılkelek
<i>Nuri</i>	Suhara-Çıldır
<i>Nusret Yurtmalı</i>	Kars
<i>Rüstem Alyansoğlu</i>	Baykara-Selim
<i>Sadrettin Ulu</i>	Kümbet-Arpaçay
<i>Salih</i>	Suhara-Çıldır
<i>Şah İsmail</i>	Kars
<i>Şeref Taşlıova</i>	Gülyüzü-Çıldır
<i>Şevki Halıcı</i>	Akçakale-Çıldır
<i>Yılmaz</i>	Suhara-Çıldır

Bu bilgilerin ışığı altında aşık kollarıyla ilgili olarak ulaştığımız sonuçları şöyle sıralayabiliriz:

1. Âşık kolunda çıraklık geleneği önemli bir husustur. Bir âşık kendi yerini tutması, izinden gitmesi, eserlerini ve adını yaşatması için, istidatlı bir veya birkaç genci çırak alır, âşıklığın vecibelerini öğretir. Bunlar, çevreden yahut aileden biridir. Alınan çırak çok genç olmayıp, âşıktan birkaç yaş küçük de olabilir. Bunun yanında, bizzat âşığın yanında yetişmeyip de kendisini o kol içinde gören âşıklar da vardır.

2. Âşık edebiyatının sistemli olarak yaşatılmasında, kolların önemli rolleri vardır. Usta âşık, çevresindekileri etkileyebildiği gibi kolun dışında kalan âşıkların üzerlerinde de etkili olur. Böylelikle saza-söze kabiliyetli gençlerle, halkın âşıklık sanatına olan ilgileri giderek artar.

3. Âşık kolunun ortaya çıkması için bazı esasların var olması gerekir. Bunlar; usta âşığa ait dil, üslup, ayak, halk hikâyesi, ezgiler, hatıralar, âşığın yaptığı karşılaşmalar ve ağırlı olarak işlediği konulardır.

Bugüne kadar varlığını tespit ettiğimiz kollar ve bu kola giren âşıklar şunlardır:

Şenlik Kolu (Doğu Anadolu, Azerbaycan)

Hasta Hasan'ın çırakları: Nuri, **Şenlik**.

Şenlik'in çırakları: *Bala Kişi, İbrahim, Gazeli, Ali, Bala Mehmet, Namaz, Kasım, Asker, Mevlüt, Nesib, Süleyman, Hüseyin, Gülistan.*

İbrahim'in çırakları: *Çerkez, İlyas, (Çırağı: Rüstem Alyansoğlu), İsrafil, Hüseyin.*

Kasım'ın çırakları: *Nuri Şenlik, Yılmaz Şenlik, Şeref Taşlıova, Fikret Şenlik, Dursun Durdağı, Salih Şenlik, Şevki Halıcı, Abbas Seyhan, İslam Erdener, Mehmet Hicranî.*

Şeref Taşlıova'nın çırakları: *Sadrettin Ulu, Nuri Şahinoğlu, Hikmet Arif Ataman, Şah İsmail.*

Gülistan'ın çırakları: *Murat Çobanoğlu, Nusret Yurtmal, Hakkı Baydar, Murat Yıldız.*

Murat Çobanoğlu'nun çırakları: *Mürsel Sinan, Arif Çiftçi, Metin Bektaş.*

Murat Yıldız'ın çırakları: *Günay Yıldız, İlgar Çiftçioğlu, Mahmut Karataş.*

Sümmanî Kolu (Erzurum yöresi)

Sümmanî'nin çırakları: *Şevki Çavuş, Fahri Çavuş, Ahmet Çavuş, Mevlüt.*

Şevki Çavuş'un çırağı: *Hüseyin Sümmanioğlu (Onun çırağı: Ömer Yazıcı)*

Fahri Çavuş'un çırağı: *Nusret Yazıcı (Onun çırakları ise : İsrail Taştan ve Ebubekir (Zamanî)).*

Ruhsatî Kolu (Sivas yöresi):

Kusurî'nin çırağı: *Ruhsatî.*

Ruhsatî'nin çırakları: *Meslekî, Minhacî, Emsalî.*

Meslekî'nin çırakları: *Zakirî (Noksanî), Ali.*

Emsalî'nin çırakları: *Gülhanî, Mahsubî.*

Diğer: *Sanatî, Feryadî, Bekir Kılıç, Tabibî, Fırakî, Zakir, Gafilî, Hamza, Hasan (Sızırlı), Hitabî, Nedimî, Memiş Eroğlu, Kelâmî, Kenanî, Ehramî, Dilhunî.*

Emrah Kolu (Tokat, Kastamonu yöreleri)

Emrah: *Gedaî, Meydanî, Tokatlı Nuri.*

Meydanî'nin çırakları: *Kemalî, (Onun çırağı: Hasan, Hasan'ın çırağı ise: İhsan Ozanoğlu).⁹*

Nuri'nin Çırakları: *Gayretî, Ceyhunî.*

⁹ Geniş bilgi için bkz. M. Sabri KOZ, *Âşık Kolu*, TDEA, C. I, İst., 1977, s. 195. / Saim SAKAOĞLU, *Emrah'ın Türk Saz Şiiri İçindeki Yeri ve Yetiştirdiği Ustalar*, *Erciyes*, IX (101), 5. 1986, s. 33.

Ceyhunî'nin çırakları: Cemalî, Mevcî, Nagamî, Bedrî, Arap Hızrî, Mes'udî, Şermî, Cesurî, Seyhunî, İlhamî, Pesendî.

Dertli Kolu (Bolu-Kastamonu-Çankırı yöreleri)

Dertli'nin çırağı: *Geredeli Figanî*.

Figanî'nin çırakları: *Pinhanî, Cudi, Naili*.

Nailî'nin çırağı: *Yorgansız Hakkı*.

Huzurî Kolu (Artvin)

Huzurî'nin çırakları: *İzharî, Zuhurî, Fahrî*.

Diğer: *Cevlanî, Müdamî, Pervanî*.

Derviş Muhammed Kolu (Malatya Yöresi)

Derviş Muhammed'in silsile halinde birbirini yetiştiren çırakları: *Âşıkî, Şah Sultan, Hüseyin, Bektaş Kaymaz, Hasan Hüseyin*.

Deli Derviş Feryadî Kolu (Sivas-Kangal)

Deli Derviş Feryadî, Fahri (Süleyman), Suzanî, Revanî, Efganî, Figanî (Abidin Şimşek), Cemal Koçak, Cemal Özcan.